

NORGES HØYESTERETT

Den 5. august 2016 ble det av Høyesteretts ankeutvalg bestående av dommerne Bårdsen, Noer og Arntzen i

HR-2016-01700-U, (sak nr. 2016/1359), straffesak, anke over kjennelse:

Den offentlige påtalemyndighet

mot

A (advokat Thomas Klevenberg)

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder videre anke over kostnadsavgjørelse i straffesak.
- (2) Follo tingrett avsa 18. april 2016 dom med slik slutning:
 - "1. A, født 09.02.1982, dømmes for overtredelse av vegtrafikkloven § 31 første til fjerde ledd, jf. § 22 første ledd til fengsel i 26 – tjuseks – dager.
Han dømmes i tillegg til å betale en bot på 30 000 – tredvetusen – kroner, subsidiært 15 – femten – dagers fengsel.
 2. A, født 09.02.1982, fradømmes retten til å føre førerkortpliktig motorvogn i Norge i 2 – to – år og fire – fire – måneder. Tapstiden regnes fra og med den 06.08.2015. Dersom han vil gjenerverve føreretten, må han avlegge full ny førerprøve.
 3. A, født 09.02.1982, dømmes til å erstatte det offentlige sakskostnader med 2 500 – tusenfemhundre – kroner."
- (3) Påtalemyndigheten anket kostnadsavgjørelsen i domsslutningen punkt 3 til Borgarting lagmannsrett, som ved kjennelse 14. juni 2016 forkastet anken.

- (4) Påtalemyndigheten har anket til Høyesterett. Det er gjort gjeldende at tingretten har avgjort kostnadskravet i strid med loven. Hovedregelen etter straffeprosessloven § 436 er at siktede bør pålegges å erstatte statens nødvendige kostnader ved saken. Der påtalemyndigheten fremlegger kostandsoppgave, må derfor denne danne utgangspunktet. Retten står i slike tilfeller ikke fritt til å fastsette kostnadsansvaret helt skjønnsmessig, ut fra rene rimelighetsbetraktninger eller basert på typiske straffutmålingsmomenter.
- (5) *Høyesteretts ankeutvalg* viser til at etter straffeprosessloven § 442 andre punktum kan en kostnadsavgjørelse i straffesaker bare ankes særskilt på det grunnlag at avgjørelsen er truffet i strid med loven, herunder at det hefter feil ved saksbehandlingen, jf. Rt. 1998 side 57. Slike særskilte anker skal behandles etter reglene om anke over kjennelser og beslutninger, jf. straffeprosessloven kapittel 26.
- (6) Anken gjelder en videre anke over lagmannsrettens avgjørelse av en særskilt anke over tingrettens kostnadsavgjørelse. Anken gjelder lagmannsrettens lovtolkning, som utvalget kan prøve, jf. straffeprosessloven § 388 nr. 3, jf. Rt. 1998 side 871.
- (7) Lagmannsretten har bygget sin kjennelse på den lovforståelse at en domfelt som hovedregel skal ilegges kostnadsansvar, at utgangspunktet for utmålingen er de nødvendige kostnadene ved saken, men at ansvaret i det enkelte tilfelle vil måtte bero på en bredere og samlet vurdering. Høyesteretts ankeutvalg kan ikke se at lagmannsretten med dette har tolket loven uriktig, og vil spesielt peke på følgende:
- (8) Straffeprosessloven § 436 første ledd, som regulerer domfeltes kostnadsansvar, lyder slik:

"Blir siktede dømt i offentlig sak, bør siktede i regelen pålegges å erstatte staten nødvendige omkostninger ved saken. Særlig bør en siktet som kan bebreides for under forfølgningen å ha opptrådt slik at omkostningene er blitt høyere enn ellers nødvendig, pålegges å erstatte meromkostningene. Saksomkostninger kan også ilegges når en sak etter at hovedforhandling er berammet, blir hevet fordi siktede vedtar et tidligere utferdiget forelegg."

- (9) Ordlyden i § 436 tilsier at kostnadsansvar for den domfelte er det rettslige utgangspunktet og den praktiske hovedregelen. Det må foreligge spesielle omstendigheter for å fritta. Forarbeidene til loven bekrefter en slik forståelse, jf. Ot.prp. nr. 45 (1993-1994) side 5. Men det ligger samtidig i lovens struktur og formuleringer – spesielt uttrykket "bør siktede i regelen" – en åpning for at den dømmende rett setter kostnadsansvaret ned eller lar det falle helt bort, ut fra en konkret vurdering i det enkelte tilfellet. At det skal foretas en slik vurdering følger også av sammenhengen med straffeprosessloven § 437 tredje ledd, som bestemmer at utsiktene til å oppnå betaling og hensynet til siktedes økonomiske situasjon skal trekkes inn. Forarbeidene legger dessuten opp til at domfelte vil kunne fritas for kostnadsansvar i den utstrekning dette – etter en bredere vurdering – ville virke svært urimelig, jf. Ot.prp. nr. 45 (1993-1994) side 5:

"[D]et må etter departementets mening foreligge spesielle omstendigheter dersom saksomkostninger ikke skal ilegges.

Slike omstendigheter foreligger når det er klart at tiltalte ikke har økonomisk evne. Han er f.eks uten arbeid eller andre inntektskilder. Når retten skal vurdere om domfelte har økonomisk evne, må det tas hensyn til forsørgeransvar, eventuell erstatning han er dømt til å betale fornærmede, mulighet for arbeid etter eventuell soning av fengselsstraff, om han besitter formue m.v. Videre kan man ta hensyn til lengden av den fengselsstraff han er idømt, eventuell sikring, om han er meget ung, lider av alvorlig sykdom eller hvor idømmelse av store saksomkostninger vil vanskeliggjøre rehabilitering av domfelte. Det bør heller ikke ilegges saksomkostninger der dette av andre grunner vil virke svært urimelig."

- (10) Straffeprosessloven § 436 første ledd tar som utgangspunkt at domfelte i regelen bør pålegges å erstatte staten "nødvendige omkostninger ved saken". Det menes da utgifter som det var rimelig å pådra i forbindelse med selve straffesaken mot vedkommende, med de unntak som er fastsatt i § 437 første ledd for utgifter til medlemmer av retten eller tjenestemenn ved domstolen og utgifter til rettslokale. Bestemmelsen viser til "saken", og må derfor forstås slik at domfelte ikke kan belastes kostnader ved strafferettssystemet som ville ha påløpt uavhengig av vedkommendes sak. Ansvar er begrenset til de konkrete kostnadene i saken, for eksempel lønnskostnader for aktor, salær til oppnevnt forsvarer og bistandsadvokat, utgifter til forkynnelse, godtgjørelse til vitner, sakkyndige og tolker og reiseutgifter, jf. Rt. 2011 side 10 avsnitt 28. Det ligger i kortene at selv om ansvaret er begrenset slik, kan det bli tale om meget betydelige beløp, som det i en del tilfeller vil være lite realisme og rimelighet i å pålegge domfelte å erstatte i sin helhet. Loven forutsetter at det da, slik også lagmannsretten har bygget på, både kan og bør foretas en reduksjon, ut fra en mer samlet og bredere avveining.
- (11) Rettens avgjørelse om å ilegge kostnadsansvar behøver normalt ikke begrunnes nærmere, jf. Rt. 1998 side 57 og Rt. 2008 side 1205. Men ilegges et kostnadsansvar av en viss størrelse, bør det blant annet av etterprøvingshensyn fremgå hvilke utgifter som er tatt med, jf. Rt. 2011 side 10 avsnitt 26. I tilfeller der påtalemyndighetene legger frem en kostnadsoversikt og nedlegger påstand om et bestemt erstatningsbeløp, er det nærliggende at den dømmende rett – slik tingretten har gjort i saken her – angir hva den bygger på dersom oppgaven fravikes.
- (12) Anken blir etter dette å forkaste.
- (13) Kjennelsen er enstemmig.

SLUTNING:

Anken forkastes.

Ragnhild Noer
(sign.)

Arnfinn Bårdsen
(sign.)

Wenche Elizabeth Arntzen
(sign.)

Riktig utskrift: